

Землянко Марія Сергіївна
*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ,
юридичний факультет,
здобувач вищої освіти*

Науковий керівник:
Наливайко Лариса Романівна
*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ,
професор кафедри
загальноправових дисциплін,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України*

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ КІБЕРБУЛІНГУ

Розвиток технологій безперечно сприяє прогресу суспільства і держави. Однак, через інтенсифікацію глобалізаційних процесів активно розповсюджуються моделі поведінки, у тому числі протиправної, що виходять за межі норм певної національної спільноти й законодавства окремої держави. Здебільшого подібні процеси розгортаються у кіберпросторі, що суттєво ускладнює превенцію нових видів правопорушень, ідентифікацію та притягнення до юридичної відповідальності винних осіб.

Сьогодні на законодавчому рівні не визначено єдиного поняття щодо кібербулінгу як різновиду насильства серед неповнолітніх, тому у межах дослідження доцільно звернути увагу на доктринальні дефініції.

Загалом, кібербулінг – це форма агресії, яка передбачає жорстокі дії з метою дошкулити, нашкодити, принизити людину, нанести психологічної шкоди з використанням електронної пошти, сервісів миттєвих повідомлень, чатів, соціальних мереж, web-сайтів, а також за допомогою мобільного зв'язку [8, с. 176]. Кібербулінг також розглядається як умисне цькування людиною або групою людей певної особи у Інтернет-просторі протягом тривалого часу. Мета кібербулінгу різниться в залежності від його форми, однак в будь-якому випадку вона пов'язана із завданням шкоди іншій людині – у першу чергу, психологічної, однак шкода може бути й матеріальною або фізичною, якщо насильство з онлайн-середовища перейде у реальну площину [7].

Небезпека кібербулінгу посилюється у зв'язку зі специфікою інтернет-середовища: анонімністю, можливістю фальшувати ідентичність, мати широку аудиторію, тероризуванням жертви будь-де і будь-коли. Слід виокремити дві визначальні ознаки кібербулінгу: 1) «ворог» лишається невідомим жертві; 2) жертви найчастіше бояться звертатися до дорослих за допомогою, остерігаючись додаткового покарання, тобто позбавлення можливості користування комп'ютером чи мобільним телефоном, оскільки це видається дорослим

логічною реакцією [4, с. 276].

У рамках Всеукраїнської кампанії проти кібербулінгу Docudays UA презентували аналітичне дослідження «Попередження та протидія кібербулінгу в дитячому середовищі України», інформує Міністерство цифрової трансформації України. Відповідно до його результатів, в Україні понад 18% рішень щодо булінгу, за даними Єдиного реєстру судових рішень, стосуються випадків використання засобів електронних комунікацій, тобто дій, які завдали психологічних страждань і були вчинені в Інтернеті за допомогою гаджетів [6].

Науковці виокремлюють вісім типів поведінки, притаманних для кібербулінгу:

1) Флеймінг, який полягає в обміні стислими гнівними й запальними репліками між двома чи більше учасниками шляхом використання комунікаційних технологій. Здебільшого вони розгортаються в чатах, форумах, дискусійних групах.

2) Напади, постійні виснажливі атаки – переважно це залучення повторюваних образливих повідомлень, спрямованих на жертву (наприклад, потік СМС-повідомлень на мобільний телефон, постійні дзвінки) з перевантаженням персональних каналів комунікації. На відміну від суперечок, атаки триваліші й односторонні. У чатах чи на форумах напади також трапляються; в онлайн-іграх їх використовують здебільшого гріфери – група гравців, які ставлять за мету не перемогу в певній грі, а знецінення ігрового досвіду інших учасників [3, с. 70].

3) Обмовляння, зведення наклепів – розповсюдження принизливої неправдивої інформації з використанням комп'ютерних технологій. Це можуть бути текстові повідомлення, фото, пісні, які змальовують жертву в образливій формі.

4) Самозванство, перевтілення в певну особу – переслідувач позиціонує себе як жертва, використовуючи її пароль доступу до акаунту в соціальних мережах, блогу, пошти, системи миттєвих повідомлень тощо, а потім здійснює негативну комунікацію. Організація «хвилі зворотних зв'язків» відбувається, коли з адреси жертви без її відому відправляють провокаційні листи її друзям і близьким за адресною книгою, а потім жертва неочікувано отримує гнівні відповіді. Надзвичайно небезпечним є використання імперсоналізації проти людей, що належать до «списку груп ненависті», адже це наражає на реальну небезпеку їхнє життя.

5) Неправомірне одержання конфіденційної інформації та її подальше розповсюдження – отримання персональної інформації в міжособистісній комунікації та передання її (текстів, фото, відео) в публічну зону Інтернету або поштою тим, кому вона не була призначена.

6) Кіберстракізм. Онлайн відчуження можливе в будь-яких типах середовищ, де використовують захист пароллями, формують списки небажаної пошти чи друзів. Він виявляється також через зволікання зі швидкою відповіддю на миттєві повідомлення чи електронні листи [1, с. 134].

7) Кіберпереслідування – це приховане вистежування переслідуваних і тих, хто тиняється без діла поруч, яке зазвичай учиняють анонімно, з метою

організації злочинних дій на кшталт спроб звалтування, фізичного насильства, побиття. Відстежуючи через Інтернет необережних користувачів, злочинець отримує інформацію про час, місце та всі необхідні умови здійснення майбутнього нападу [2, с. 70].

8) Хепіслепінг – порівняно новий вид кібербулінгу, який започатковано в англійському метро, де підлітки, прогулюючись пероном, раптово ляскали один одного, а інший учасник знімав це на мобільну камеру [5].

Отже, сучасний розвиток громадянського суспільства і держави, який відбувається в умовах динамічного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, має забезпечувати ефективну реакцію на булінг та його особливий вид – кібербулінг. Для побудови нормативно-правового та організаційного механізмів протидії цим деструктивним явищам, необхідно здійснити загальноправовий аналіз поняття та видових ознак зазначеної девіантної поведінки.

Бібліографічні посилання:

1. Вітюк Н. Р. Кібербулінг як загроза психологічній безпеці особистості школяра. *Вісник Прикарпатського університету*. 2015. № 19. С. 129–138.
2. Данильчук Л. О. Ризики та небезпеки мережі Інтернет: до проблеми інформаційної захищеності дітей. *Педагогічний дискурс*. 2012. № 13. С. 68–71.
3. Іваній О. Кібербулінг в Україні: теоретико-правові аспекти. *LEGEA ȘI VIAȚA*. 2018. С. 68-72.
4. Миронюк Т. В., Запорожець А. К. Кібербулінг в Україні – соціально небезпечне явище чи злочин: визначення та протидія. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2 (16). С. 275-284.
5. Міхеєва О. Ю. Кібербулінг як соціально-педагогічна проблема. *Young Scientist*. 2018. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/11/60.pdf>.
6. Попередження та протидія кібербулінгу в дитячому середовищі України. 2020. URL: https://cyber.bullyingstop.org.ua/storage/mediaarchives/cyberbuling_виправл15-10_compressed.pdf.
7. Про кібербулінг для дітей: ВГЦ «Волонтер». 2020. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/4166/file/Cyberbullying%20for%20kids.pdf>.
8. Топчій О. В. Юридична характеристика новітніх тенденцій у сфері порушення інформаційної безпеки неповнолітніх. *Право і суспільство*. 2018 № 1. С. 175-181.